

УДК 7808.1(477)
ORCID 0000-0003-2836-9961

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ЦІННОСТІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ (ДОСЛІДЖЕННЯ ВАЛЕНТИНИ СУДАКОВОЇ)

Ручка

Анатолій Олександрович

доктор філософських наук,
професор, Інститут соціології
Національної академії
наук України

Ручка

Анатолій Александрович

доктор философских наук,
професор, Інститут соціології
Національної академії
наук України

Anatolii Ruchka

Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, Institute of Sociology
of the National Academy
of Sciences of Ukraine

***Анотація.** У статті розглядаються наукові дослідження та інтерпретації проблематики соціокультурних передумов цивілізованого розвитку людства Судакової В. М., доктора філософських наук, завідувача відділу Інституту культурології НАМ України — вченої, наукові інтереси та дослідницькі здобутки якої безпосередньо пов'язані з працею над темами фундаментальних досліджень, які проводить відділ соціології культури. Автором надається стисла характеристика низки робіт В. Судакової за останні роки та зазначається наукова значущість її теоретичних напрацювань у дослідженнях культурного простору українського суспільства для соціологічного та культурологічного знання, сучасної соціогуманітарної науки. У статті зазначається концентрація наукового інтересу вченої до проблематики формування й актуалізації стратегій глобальної інтеграції, поширення значення соціокультурних цінностей виразної гуманітарної спрямованості: цінностей солідарності, толерантності, миролюбства, ненасилля та конвенційності в організації цивілізованого суспільного співіснування.*

***Ключові слова:** культурологічне дослідження, культурний простір, культурні надбання, культуротворення, цивілізація, глобалізація, цінності, співіснування, інтеграція, мультикультуралізм.*

У цивілізаційному вимірі людських спільнот, як визначають його сучасні дослідники, суттєвими й обов'язковими є два важливих аспекти: інституційне регулювання сфер соціального життя й культурна артикуляція світу, тобто інтерпретаційна складова у сприйнятті та поясненні наслідуваного й мінливого соціального порядку. Фундаментальним інструментом культурної артикуляції світу, її інтерпретаційним орієнтиром є цінності, що слугують смисловим обґрунтуванням культурного виробництва, спрямованості преференційного людського мислення, керованого образами того, чого варто бажати і що має бути. Цінності, як і більшість культурних імплікацій, є доволі міцними конструкціями, що не піддаються швидкоплинним змінам і являють собою сталий ментальний ресурс суспільства [1, 85]. Хоча, стверджуючи це, варто враховувати, що сучасні суспільства є утвореннями полікультурними, мають у своєму складі величезну кількість частин, об'єктів, сегментів, "горизонтів", ціннісних систем, стереотипів і настанов. Культурологія або, радше, культурна антропологія як наука виокремлює для себе сферу духовного, змістовного, цін-

нісного, символічного буття. Культура є суттю соціального, і суспільство значною мірою є засобом її збереження й розвитку. Тому, безперечно, пошуки науково обґрунтованих “шляхів” збереження й розвитку культури завжди цікавлять вчених, а саме культурологічні або культурно-антропологічні дослідження в українському науковому середовищі є конструктивними й результативними.

Важливим напрямом культурологічного аналізу є сфера соціальних комунікацій, що потребує вивчення тенденцій і наслідків глобалізаційних процесів, які породжують нові різноманітні форми суспільних взаємодій. Під впливом інноваційних інформаційно-технологічних змін посилюється глобальна конкуренція та різноманітні міжкультурні конфлікти. Вони стимулюють розвиток нових форм соціальної напруженості та соціального насилля в сучасних полікультурних суспільствах. Виникають і постійно продукуються ризики непередбачених соціальних наслідків індивідуальної та колективної діяльності, дослідження яких, на думку багатьох відомих вчених, обумовлює необхідність розробки інноваційних концептуальних підходів до подальшого вивчення інтеграційного потенціалу, ресурсів, детермінант розвитку глобального світу. Його специфіку зараз важливо розуміти не лише в концептуальних координатах усталеного розуміння як глобального символічного універсуму, який традиційно позначається поняттям “світова культура”. Новітній “просторовий поворот” (spatial turn) культурологічних досліджень, уважаємо, варто пов’язувати з їхньою пізнавальною орієнтацією на вивчення функціональної ролі міжкультурних взаємодій та комунікацій, інтегральну сукупність яких і можна назвати глобальним культурним простором.

Вочевидь, що ці дослідження також повинні бути певним чином змістовно пов’язані з концептуальною аргументацією практичної необхідності утвердження та пропагування соціокультурних цінностей виразної гуманітарної спрямованості, без яких неможливе цивілізоване співіснування сучасних суспільств. Такими цінностями є цінності соціальної солідарності, толерантності, збереження культурної спадщини та культурного різноманіття, а також вартості мирного ненасильницького співіснування, які підтримуються конвенціональними нормами чинної системи міжнародного права та миролюбними формами міжкультурних комунікацій.

Цей напрямок культурологічної проблематики, з безумовно суттєвим та соціально значущим смислом, стає об’єктом дослідницької уваги Судакової В. М. ще на початку її наукової кар’єри. Перша дисертація та значний доробок статей науковиці були присвячені визначенню потенціалу духовного виробництва як сфери породження смислів взаєморозуміння й практик упорядкування суспільного життя на засадах погоджень і договорів.

У 90-ті роки ХХ століття відбулися важливі зміни в європейському просторі — розпад Радянського Союзу, отримання Україною незалежності, зміна ментальних парадигм і світоглядних настанов. Реальністю тих часів стали глибока економічна криза й породжені нею явища безвідповідальності лідерів, тотальної корупції, посилення бідності, злочинності, а також зростання соціального впливу еміграційних і міграційних рухів, що призвело до росту соціальної напруженості, конфліктів і навіть війни. Тому не випадково дослідниця увага В. М. Судакової в цей час була спрямована на вивчення фундаментальних умов запобігання міжкультурних конфліктів, практик погоджень, мультикультурних соціально-політичних проєктів, визначення ненасильницьких форм протестів і боротьби. Реальна потреба визначення й концептуалізації феномену ненасильницьких взаємодій, насилля як суспільного й культурного явища зацікавила вчену. Судакова В. М. досліджує цю складну й у ті часи непопулярну проблематику й видає монографію, а потім захищає докторську дисертацію на тему “Свобода і насилля в сучасному суспільному розвитку” [2].

У монографії Судакова В. М. розглядає насилля як одну із найважливіших культурних цінностей суспільної організації. Варто зауважити, що в радянській соціогуманітарній науці феномен насилля, по суті, отожднювався із примиренням, безсиллям, слабкістю. Йому протиставлявся активізм, бунт, революційність, сила й насилля в різних формах. У свій час навіть М.-Л. Кінг, якого звать “апостолом насилля”, уважав принцип насилля найбільш суперечливим у християнських вимогах до людей. А на теренах радянської науки ця проблематика викликала лише специфічний супротив — не помічати, не визнавати як об’єкт наукових досліджень, насмішки. У розвідці Судакової було знайдено важливі докази того, чому насилля (як ідея, як принцип, як “рецепт”, як технологія) не

має необхідного потенціалу втілювання в практики суспільного життя. Зокрема, увага була сконцетрована на важливому питанні: що заважає красивій і корисній ідеї стати загальним правилом та вимогою, чому в східних культурах вона досі вважається привабливою, у той час як у західному світі культивуються стандарти сили, агресії, насилля?

На думку дослідниці, ці утаємничені, заховані у світ суспільної багатомірності питання торкаються неможливості суголосності ненасильницьких вимог і тяжіння до свободи. Індивідуалізм, свобода й спрямованість на досягнення — є найважливішими цінностями європейської культури, тому з великими труднощами в суспільстві закріплюється позитивне ставлення до ненасильницьких засобів досягнення й підтримки свободи. У цьому контексті важливими й інноваційними були зроблені Судаковою аналітичні розробки проблем концептуальної еволюції тематики свободи, альтруїстичної соціалізації, феномени героїзму й жертвності, історії ідеї та онтологізації насилля в європейській культурі, ненасильницького ресурсу традиційних, повсякденних практик, ненасильницьких засобів суспільного спротиву домінуючої влади.

Деякі статті у подальшому дослідниця присвятила вивченню та розкриттю інтеграційного потенціалу чинних культурних вимог до різних проявів і видів ненасильницької поведінки, активізації громадських об'єднань і спільнот на принципах погодженості, толерантності, конвенціональності.

Наступний етап наукової діяльності В. М. Судакової пов'язаний із роботою в Інституті культурології Національної академії мистецтв України. Як завідувач відділу соціології культури В. М. Судакова керує дослідженнями низки фундаментальних тем: “Нові медіа у виробництві та трансляції художньої культури сучасних суспільств”, “Концепція і практика українського мультикультуралізму”, “Єдність культурного простору в контексті суспільних трансформацій”. За цей час вона бере активну участь у багатьох міжнародних та всеукраїнських конференціях, публікує 20 наукових статей, у яких досліджується проблематика соціокультурних детермінант суспільних комунікацій у контексті забезпечення умов мирного співіснування з врахуванням досягнень класичних, модерних і постмодерних наукових теорій, новітніх концепцій соціокультурних змін та культурного розвитку.

Так у статті *“Концептуально-категоріальні*

засади дослідження проблем культурної самоорганізації” [3] авторкою визначається та систематизується категоріальна система концептів культурного розвитку, культурної самоорганізації, процесів культуротворення. У сучасних соціологічних, філософських, культурологічних дискурсах накопичений величезний теоретичний масив, використання якого є необхідним для вивчення й розуміння суті, особливостей, функцій, потенціалу впливовості й ефективності культурної самоорганізації в сучасних полікультурних суспільствах та дослідження ментальних утворень, які забезпечують самовизнання культур. У наукових контекстах плідно “працюють” спеціалізовані категорії, наукові поняття, за допомогою яких можливе адекватне описання й визначення складних соціальних і культурних утворень та процесів. Загалом вони формують спеціалізоване інноваційне поле перспективного наукового пошуку.

Автором зазначається, що концептуалізовані знання завжди спираються на категоріальні системи, у яких формується базове розуміння загального й специфічного. Комплекс понять, які складають цю базу в контексті культурного простору, як доводить авторка, з часом потребують уточнення й оновлення. У статті виділяються та аналізуються найбільш евристичні сучасні парадигми, пізнавальний потенціал яких дозволяє з більшим ефектом використовувати базові поняття тематики культурної самоорганізації. Це — теорія світ-системного аналізу, теорія комунікативної дії, ідея “культурної величі” та інші. Вчена наголошує також на зростаючій методологічній “цінності” ідей геогенетичної та матеріально-ресурсної детермінації культурного життя, культурної спадкоємності та етнокультурної взаємозалежності. На підґрунті проведеного аналітичного розгляду в статті пропонується визначення смислових залежностей понять категоріального ряду навколо терміна “полікультурність”. Цей перелік містить поняття “культурні процеси”, “культурні суб'єкти”, “культурна ідентичність”, “культурна самоорганізація”, “мультикультурний простір”. Варто також враховувати зростаюче методологічне значення термінів “ментальність”, “ментальні ресурси”, “визнання” і, зрештою, поняття, які відображають реальні складові ментальних ресурсів задля забезпечення функціонування культурної самоорганізації, а саме: “культурно-символічний комплекс”, “традиційні засоби культурного впо-

рядкування”, “засоби культурної ідентифікації”, “ідеологічні комплекси” й “ціннісні системи”. У тексті пропонуються визначення низки понять, які є дискусійними. Мабуть, саме в цьому полягає значення подібних, у чомусь схоластичних, але важливих розробок.

Суттєвим у сучасному науково-теоретичному дискурсі є аналітичний розгляд феномену презентаційної діяльності, який представлений у статті “Культурні презентації як ресурс і стимул креативного потенціалу культури” [4]. Ця стаття присвячена дослідженню презентацій як особливої сфери соціальних взаємодій, у якій активно продукуються та оновлюються смислові зразки організації певних моделей поведінки та способів мислення через презентацію та самопрезентацію соціального суб’єкта в комунікативному просторі. Ці зразки стають безпосереднім підґрунтям, ресурсом і стимулом розвитку креативного потенціалу культури, чинником постсучасної організації глобального соціального порядку. Авторка розглядає аналітичну історію досліджень феномену презентації, виявляє досягнення та обмеження психологічного підходу до вивчення презентаційних практик. У статті аргументується найбільша адекватність саме культурологічного розуміння явища презентації. Воно полягає, насамперед, у тому, що здатність самопрезентації, самопредставлення є фундаментальною й субстанціональною властивістю людини, важливішою потребою знати про те, як тебе сприймають оточуючі та як змінювати поведінку, щоб впливати на думки про себе в груповому або соціальному середовищі. Авторкою описуються сучасні технології презентаційної діяльності, структура презентаційної поведінки, виявляються новітні тенденції розповсюдження технік “показу” себе в медійних системах, нових медіа, соціальних мережах інтернету, феноменах селфі й дефіле тощо.

У статті комунікативний простір визначається як сукупність презентацій, презентаційних образів, масок, картин; наголошується, що фактор інформованості в сучасному постмодерному суспільстві безпосередньо залежить від знання технологій та інструментів презентацій. Обґрунтовується потреба аналізувати культурну презентацію як онтологічне явище, яке в дійсності є найпростішим сутнісним утіленням колективного життя людей, що породжує або закріплює ідентифікаційну єдність, задовольняє особистісну потребу зафіксувати на-

лежність до певної групи, і в цьому сенсі воно має фундаментальну особливість — бути інструментом соціокультурної уніфікації. Авторка описує специфічні види презентаційних практик, виявляє суперечності та звертає увагу на ризикогенний характер новітніх презентаційних технологій.

Наведені міркування дозволили науковиці стверджувати, що презентація в системі суспільних зв’язків є культурною об’єктивацією особистісних або суспільних значень, усвідомлення яких породжує “нові субстанціональності”. Значний евристичний потенціал містить доведення того, що презентаційна сфера концентрує й активізує креативні моделі поведінки й мислення. Зараз у цю сферу залучається велика кількість людей, фахівців, які є представниками особливої генерації. Це, переважно, молоді люди. Специфіка їхньої праці спирається на розвиток художніх, комбінаторних, креативних здібностей. До того ж вони пов’язані з якісною комп’ютерною підготовкою, знанням іноземних мов, новітніх ігрових технологій. Їхній емоційний і розумовий стан потребує реалізації цінностей успіху: кар’єрного, матеріального, репутаційного. Це дуже важливі причини активності в пошуках нестандартних підходів до показу себе, своєї групи, свого замовника з метою вразити, здивувати. Це — специфічна творчість, вона є більш легкою, більш масовою, більш ігровою й більш технологізованою, вона реалізується в нових презентаційних практиках, які продукують нові (як позитивні, так і негативні) зразки й вимоги до розвитку креативних якостей.

Останнє десятиліття XXI століття посилює увагу наукової спільноти до якісних змін у суспільстві. Прискорені темпи трансформації комунікативних процесів певним чином відображають новітні тенденції цивілізаційного розвитку: глобалізацію, віртуалізацію та медіалізацію соціального світу. Впливовими чинниками модернізації інформаційно-комунікативної сфери стають медіа-системи та їхнє сучасне розмежування на “традиційні” та “нові” медіа. Ця проблематика стає об’єктом наукового інтересу В. Судакової. Її стаття “Функціональна специфіка соціальних медіа в процесах культуротворення” [5] присвячена виявленню ролі соціальних медійних систем у комунікативному середовищі сучасних суспільств, які в умовах посилення постіндустріальних соціокультурних змін і глобалізації стимулюють організацію нових форм соціальних взаємодій, породжу-

ють специфічні прояви комунікативної активності. Соціальна взаємодія є субстанцією соціальності у вигляді раціоналізованої взаємодії — комунікації, а також емоційної взаємодії — спілкування. Саме в цих видах здійснюється зв'язок між людьми як суб'єктами взаємодії за допомогою інформаційних повідомлень.

Авторська увага концентрується на виявленні й визначенні структурних компонентів складного суспільного явища — сучасної медійної системи, яка сформувалася як спеціалізована інституціональна система мас-медіа. Вона утворює, формує особливе середовище навколо — інформаційно-медійний простір. Аналітичний розгляд дозволяє визначити поняття медійного простору. Це сукупність органічно впорядкованих інституцій, відповідальних за вироблення, збирання, обробку, оформлення, передачу соціально/особистісно значущої інформації за посередництвом інформаційно-технологічних та інформаційно-речових комплексів, які впливають на соціальне середовище, представники якого здатні сприймати та розуміти інформаційні повідомлення.

Характеризуючи медійний простір, авторка вирізняє чинники, які пов'язують медію аудиторію, медійних акторів, медійні засоби передачі. Це — інформаційні повідомлення. Вони формують певне “поле” медійного буття з різними, у тому числі контрверсійними властивостями: запитами на правдиву й брехливу інформацію, на професіоналізм і аматорство, на елітарний “продукт” і “продукт” масового споживання тощо. У процесі аналізу визначаються також контрверсійні функції медійних структур: інтегративна й конфронтаційна; об'єктивність і заангажованість; корпоративні інтереси й суспільні; фактори, які додають і формують, та фактори, які відбирають і руйнують. Дослідження стверджує, що медійний простір є системою дуже складних феноменів, але цей простір — результат культурних трансформацій, які потребують вивчення й суті, і розвитку, і режимів контролю.

У процесі розвитку соціальних систем інтенсивного характеру набувають швидкі зміни медійних систем. Вони розширюються й розділяються на окремі специфічні підсистеми. Однією із таких підсистем стали соціальні медіа. Саме соціальні медіа дедалі більше стають специфічним інтерактивним культурним осередком та важливим

компонентом повсякденного життя людей. Соціокультурна ідентифікація функціональних критеріїв медійних систем фіксує функціональні відмінності між традиційними та “новими” соціальними медіа, що дає змогу оцінити характер специфічних соціокультурних наслідків медійного впливу на сфери художніх, мистецьких, творчих процесів у культурних середовищах. Саме це, на думку авторки, формує у просторі дослідницької уваги предметне поле, у якому соціальні медіа породжують продуктивні тренди креативності.

Треба зауважити, що в соціальних науках аргументовано встановлено: якщо рівень соціально-економічного розвитку країни є доволі високим, а соціальна нерівність не сягає драматичного рівня, імовірність закріплення гуманітарних цінностей зростає. Модернізація, яку можна інтерпретувати як становлення “нового цивілізаційного зразка”, формує вектор переходу від цінностей виживання до цінностей самореалізації подальшого людського розвитку [1, 86]. Можна додати, що становлення такого зразка суттєвим чином залежить від конвенціональної природи суспільних відносин. Саме на цей аспект звертає увагу В. Судакова у своїй статті “Соціальні конвенції як смислові детермінанти процесу культурної самоорганізації” [6]. У ній аналізується культурологічна проблема смислового багатоманіття онтологічних конвенційних детермінант процесу культурної самоорганізації в сучасних полікультурних суспільствах. Досліджується організаційно-функціональна роль базових культурних універсалій, субстанційна основа яких полягає в їхній здатності конвенційними вимогами регулювати суспільне життя в режимах мирного співіснування. Авторка виявляє специфічні сфери, у яких акумулюється конвенційний досвід. Це — традиційний культурний комплекс, ідентифікаційні практики й ціннісні системи.

Традиційний культурний комплекс розглядається як підсистема суспільного буття, яка на основі закріплених досвідом “норм-конвенцій” діє в межах “культурної моделі виживання”. Ця “модель” успадковується в процесах соціалізації. У статті також визначається конвенціональний потенціал ідентифікаційних практик. Автор підкреслює значущість культурологічного виміру в дослідженні ідентифікаційних практик, який дозволяє в обмеженні прихованих явищ етнокультурного простору розглядати такі цікаві конвенційні утворення: ети-

кет — як систему соціально легітимізованих норм та правил поведінки людей, який є дуже потужним інструментом соціальної регуляції; діалог — як мовленнєву, знакову взаємодію, як засіб здійснення комунікацій у полікультурному середовищі, який відповідає за смисл і якість інтеракції; випрошування — як узаємодію, що базується на порозумінні й милосерді, як взаємини, які в повсякденності існують у якості неформальних відносин, визначаючи певну “цільність” комунікації.

У статті багато уваги приділяється аналізу ціннісних чинників конвенціональності та продукування конвенційних правил і практик. Зокрема, з’ясовані особливості впливу ціннісних систем на засоби запобігання конфліктності та процеси продукування конвенціональних правил і практик. Авторка підкреслює роль культурних універсалій, у яких відображаються цінності життя, прав людини, честі й гідності, справедливості, працьовитості тощо. Одночасно попереджає про специфіку ціннісних настанов, яка полягає в тому, що саме вони дуже чутливі до суспільних змін і під впливом ідеологічних чинників можуть провокувати “ціннісні розколи”, породжувати ціннісні конфронтації, коли цінність людського життя прирівнюється до цінності загибелі, жертви, подвигу, саморуїнації; і коли цінність державної єдності може протистояти цінності права меншості на самовизначення тощо. Окрім того, дослідниця стверджує, що в ціннісних системах завжди зберігається специфічний конвенціональний ресурс. Це, наприклад, шанобливе ставлення до гідного ворога, допомога полоненим тощо.

У висновках автор узагальнює логіку викладу змістовних сюжетів від загальних категорій до їхніх онтологічних проявів, обґрунтовує тези стосовно важливості дослідження онтологічних властивостей культурної системи, атрибутом якої є конвенціональність — тобто здатність людської спільноти до самовпорядкованості своїх взаємозв’язків та відносин.

У 2017 році В. Судакова видає статтю *“Полікультурний світ як простір мультикультурних практик: проблема концептуалізації цінностей ненасильницького співіснування”* [7]. Цей доробок вона присвячує аналітичному розгляду актуальної проблеми концептуальних визначень універсальних соціокультурних категорій як теоретичної основи мультикультурних стратегій і практик у су-

часному глобалізованому світовому просторі. Авторка виділяє й аналізує сутнісні ознаки та смислові характеристики понять мультикультуралізму, конвенціональності, солідарності, толерантності й ненасилля, які відображають комплекс фундаментальних регулятивних цінностей цивілізованого співіснування індивідуальних та колективних суб’єктів суспільного життя. На підґрунті аналізу проблем і перспектив модернізації мультикультурних практик у статті фокусується увага на суперечливих наслідках ідеологізації та політизації концептів толерантності, солідарності, ненасилля в умовах популяризації соціальних стратегій мультикультуралізму та практичних моделей забезпечення мирного ненасильницького співіснування людей у полікультурних суспільствах.

Автором розглядається специфічне для сучасного українського суспільства сприйняття “користі” й “проблемності” європейських вимог щодо мультикультурного співіснування. У статті фіксується конфронтація культур, ідеологій, які спровокували масштабний збройний конфлікт і вкрай актуалізували пошук засобів його подолання. Дослідниця вважає, що використання існуючого політичного, соціального, дипломатичного досвіду встановлення миру можна посилити, залучаючи миротворчий потенціал саме універсальних культурних цінностей. Величезний ресурс ненасильницької інтеграції різноманітних соціальних спільнот міститься в традиційних культурних практиках і “рецептах” співжиття українського народу. Розуміння суспільної значущості розвитку мультикультурних практик як фундаментальної онтологічної умови “культури миру”, як моделі збереження цивілізації має велике значення. У культурних “арсеналах” національних держав є досить дієві традиційні миротворчі норми, заповіді, вимоги, їх треба виявляти, транслювати й застосовувати. Ці культурні надбання мають значну об’єднавчу силу.

На завершення авторка звертає увагу на нові “течі” в розвитку глобального культурного простору, які пов’язані з транскультурними процесами. Сьогодні з’являються нові (колись латентні, а зараз наявні) явища: етикети, настанови, спокуси, потреби, а також речі, техніка, гаджети, які є однаково значущими для різних культурних систем на планеті. Це — технологічні алгоритми й мови, інформаційна, трансляційна й презентаційна техніка, феномени моди й реклами, етикетні й моральні нор-

ми, культурні симулякри, стилі спілкування, ексклюзивна та професійна лексика тощо. Дослідниця доводить, що все це є сукупністю сучасних “горизонтів розуміння” та “просторів взаємовизнання” культур, і не випадково зараз величезного значення набувають та розповсюджуються нові художні, мистецькі, літературні форми самовираження й самопрезентації, коли шоу і “життя-спектакль” супроводжують майже всі політичні, дипломатичні, торгові, наукові, освітні, спортивні події. У цей час медійні системи в різних видах формують псевдо-реальність, яка захоплює всі суспільні підсистеми, коли “зображення” спотворює й закриває актуальні життєві смисли. Можна сперечатися навколо культурної, художньої, гуманітарної цінності медійних видовищ, але загалом очевидним є те, що ці явища утворюють фундамент нової культури — культури глобальної єдності глобального “розмаїття”.

Урешті решт слід також акцентувати на цікавій і актуальній проблемі, яка представлена в статті “Культурний простір та особливості його відтворення в умовах глобалізації” [8]. У цьому тексті представлені результати теоретичного дослідження, спрямованого на визначення умов і тенденцій розвитку взаємодій між індивідуальними та колективними суб’єктами суспільного життя в сучасному культурному просторі, а також на аналіз ціннісних детермінант відтворення цього простору в умовах глобалізації. Авторкою аргументуються висновки щодо безпосереднього впливу культурної глобалізації на процеси формування в сучасних полікультурних суспільствах нових проявів соціальної напруженості; також розглядаються проблеми концептуалізації понять культурного простору та простору культури й ідентифікації їхніх

базових онтологічних ознак. Дослідницею простір культури визначається як сукупність культурно легітимізованих цінностей ненасильницького, мультикультурного співіснування, у той час як поняття “культурний простір” відображає різноманіття та функціональну специфіку культурних груп. У статті аналізується криза культурних детермінант зростання глобальної конкуренції, що посилює й специфікує нові прояви соціальної напруженості та актуалізує пошук умов і засобів підтримки соціальної солідарності.

Авторка доводить, що в останні десятиліття, на відміну від класичного розуміння солідарності, яке загалом пояснює колективістську сутність будь-якого суспільства, сформувались і поширюються концептуальні погляди стосовно двох нових типів солідарності: “неоліберального” та “інноваційного”. У статті здійснена ідентифікація специфічних онтологічних ознак кожного типу та представлено обґрунтування їхнього інтегративного потенціалу в контексті посилення практичної значущості творчої діяльності соціальних акторів, що реально сприяє збагаченню наявних культур та створенню унікальних технічних, технологічних, мистецьких та духовних “продуктів”.

Як керівник відділу В. Судакова є науковим редактором двох монографій за темами фундаментальних досліджень, бере участь у наукових розвідках, які проводяться іншими відділами Інституту культурології, є членом вченої ради Інституту культурології, членом спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських та докторських дисертацій Інституту соціології НАН України, бере участь у опонуванні й рецензуванні наукових праць і звітів.

Література / References:

1. Ручка А. О. Ціннісні контексти українського суспільства. *Участь у культурі: люди, спільноти, стани*. За ред. Н. Костенко. К.: Інститут соціології НАН України, 2018. С. 85–92.
2. Судакова В. М. Свобода і ненасилля в сучасному суспільному розвитку: онтологічний смисл. Монографія. Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1996. 172 с. (рос.).
3. Судакова В. М. Концептуально-категоріальні засади дослідження проблем культурної самоорганізації. *Самоорганізація й динаміка культури та їх особливості в Україні: зб. наук. праць*. Відповід. ред. Ю. П. Богущкий. К.: Інститут культурології НАН України, 2014. Вип. третій (Організаційні та самоорганізаційні аспекти культуротворення: досвід інтерпретацій). С. 39–51.
1. Ruchka A. O. Tsinnisni konteksty ukrainskoho suspilstva. *Uchast u kulturi: liudy, spilnoty, stany*. Za red. N. Kostenko. K.: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2018. P. 85–92.
2. Sudakova V. M. Svoboda i nenasylia v suchasnomu suspilnomu rozvytku: ontolohichnyi smysl. Monohrafiia. Dnipropetrovsk: Vyd-vo DDU, 1996. 172 p. (ros.).
3. Sudakova V. M. Kontseptualno-katehoriialni zasady doslidzhennia problem kulturnoi samoorganizatsii. *Samoorganizatsiia y dynamika kultury ta yikh osoblyvosti v Ukraini: zb. nauk. prats*. Vidpovid. red. Yu. P. Bohutskyi. K.: Instytut kulturolohii NAM Ukrainy, 2014. Vyp. tretii (Orhanizatsiini ta samoorganizatsiini aspekty kulturotvorennia: dosvid interpretatsii). P. 39–51.

4. **Судакова В. М.** Культурні презентації як ресурс і стимул креативного потенціалу культури. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2015. №8. С.156–164.
5. **Судакова В. М.** Функціональна специфіка соціальних медіа в процесах культуротворення. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2016. №9. С. 155–164.
6. **Судакова В. М.** Соціальні конвенції як смислові детермінанти процесу культурної самоорганізації. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2016. № 10. С. 207–215.
7. **Судакова В. М.** Полікультурний світ як простір мультикультурних практик: проблема концептуалізації цінностей ненасильницького співіснування. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2017. № 11. С.179–191.
8. **Судакова В. М.** Культурний простір та особливості його відтворення в умовах глобалізації. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. К.: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2018. №13. С.184–193.
4. **Sudakova V. M.** Kulturni prezentatsii yak resurs i stimuly kreatyvnoho potentsialu kultury. *Kulturolohichna dumka: shchorichnyk nauk. prats.* K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, 2015. №8. P.156–164.
5. **Sudakova V. M.** Funktsionalna spetsyfika sotsialnykh media v protsesakh kulturotvorennia. *Kulturolohichna dumka: shchorichnyk nauk. prats.* K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, 2016. №9. P. 155–164.
6. **Sudakova V. M.** Sotsialni konventsii yak smyslovi determinanty protsesu kulturnoi samoorganizatsii. *Kulturolohichna dumka: shchorichnyk nauk. prats.* K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, 2016. № 10. P. 207–215.
7. **Sudakova V. M.** Polikulturnyi svit yak prostir multykulturnykh praktyk: problema kontseptualizatsii tsinnosti nenasylnytskoho spivisnuvannia. *Kulturolohichna dumka: shchorichnyk nauk. prats.* K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, 2017. № 11. P.179–191.
8. **Sudakova V. M.** Kulturnyi prostir ta osoblyvosti yoho vidtvorennia v umovakh hlobalizatsii. *Kulturolohichna dumka: shchorichnyk nauk. prats.* K.: Instytut kulturolohii Natsionalnoi akademii mystetstv Ukrainy, 2018. №13. P.184–193.

Ручка Анатолій Александрович

Цивилизационные ценности социальных коммуникаций в глобализованном мире (исследования Валентины Судаковой)

Аннотация. В статье рассматриваются научные исследования и интерпретации проблематики социокультурных предпосылок цивилизованного развития человечества Судаковой В. Н., доктора философских наук, заведующей отдела Института культурологии НАИ Украины — ученой, научные интересы и исследовательские заслуги которой непосредственно связаны с работой над темами фундаментальных исследований, которые проводит отдел социологии культуры. Автором представлена краткая характеристика ряда работ В. Судаковой в последние годы и отмечается научное значение ее теоретических идей в изучении культурного пространства украинского общества для социологического и культурологического знания, для современной социогуманитарной науки. В статье отмечается концентрация научного интереса исследовательницы к проблемам формирования и актуализации стратегий глобальной интеграции, роста значения социокультурных ценностей отчетливой гуманитарной направленности: ценностей солидарности, толерантности, миролюбия, ненасилия и конвенциональности в организации цивилизованного общественного сосуществования.

Ключевые слова: культурологическое исследование, культурное пространство, культурные достижения, культурное творчество, цивилизация, глобализация, ценности, сосуществование, интеграция, мультикультурализм.

Anatolii Ruchka

Civilizational Values of Social Communication in the Globalized World (Research of Valentyna Sudakova)

Summary. The article presents the results of scientific researches and interpretations of the sociocultural prerequisites and the basic tendencies of the civilized development of the mankind which are reflected in the works by Valentyna Sudakova — the scholar, whose scientific interests and research achievements are directly related to the work on the fundamental studies of the department of sociology of culture. The brief description of the works, that were published in the recent years by V. Sudakova and the characteristics of the scientific importance of her theoretical ideas in the study of the cultural space of the Ukrainian society for sociological and culturological knowledge and for modern socio-humanities are presented by the author. The article emphasizes the concentration of scientific interest of the researcher to the problems of formation and actualization of global integration strategies, to the growing significance of the sociocultural and humanitarian values, such as: solidarity, tolerance, peaceful coexistence, nonviolence and conventionality in organization of the civilized social coexistence.

Keywords: cultural studies, cultural space, cultural achievements, cultural creativity, civilization, globalization, values, coexistence, integration, multiculturalism.

Стаття надійшла до редакції 11. 04.2019.